

сання, а особлива форма Божественної реальності. Навіть більше: саме ікона демонструє зв'язок фізичного гріховного світу людей по один бік ікони й метафізичної божественної реальності – по інший: ідея Преображення дає будь-якій людині можливість цю надреальність досягнути й стати їй співпричетною.

Ніколаєва А.
КНУ ім. Т. Г. Шевченка

ГРОМНИЧНА СВІЧКА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИМВОЛІЧНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНЦІВ (кінець XIX – початок XXI ст.)

Багатьом українцям важливо створити символічний захист навколо себе та свого особистого простору, для цього застосовують народні й церковні ритуали, які виконуються за допомогою священнослужителів або самим індивідом.

Левову частку апотропеїв, які застосовуються для символічного захисту оселі, займає освячена воскова свічка. Саме її наділяють апотропеїчними функціями, спрямованими проти нечистої сили, природних явищ (грім, блискавка, град) і хвороб. Свічки виготовляють й освячують у церкві перед великими святами – Різдвом Христовим, Стрітєнням Господнім, Великоднем і Трійцею. Саме назва свята, на яке здійснюється освячення свічки, і визначає її назву: різдвяна, стрітенська, великодня, трійчаста.

Воскові свічки наділено такими функціями:

1) захист від грому (із цією метою свічки запалюють під час грози, господарі обходять із запаленою свічкою будинки і хліви, викреслюють полум'ям хрести на вікнах або дверях хати, хліва, по балках; хрестоподібно підпалюють свічкою волосся, щоб не боятися грому). Наприклад: «Я сама свічку принесла з церкви, так дай на Стритині. Прийшла з церкви та й поробила «крижі», щоб грім не бив у хату» (Архів Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф (далі ДНЦЗКСТК). – Спр. А. Ніколаєва – 05. – Арк. 17. Зап. автором від Дівульської М. В. у с. Перекалля Зарічненського р-ну Рівненської обл.),

«Свічка грозозавія єсть, як гроза, то запалюємо свічку тую грозозавію, і, кажуть, помагає» (Архів ДНЦЗКСТК. – Спр. А. Ніколаєва – 06. – Арк. 62. Зап. автором від Вакулич І. Я. у с. Новосілля Зарічненського р-ну Рівненської обл.), «Свічки громнічні, он і зараз лежать десь там такі, як ото грим то сильне так, буває гроза, то запалюють свічки громнічні, щоб не було біди ніякої» (Архів ДНЦЗКСТК. – Спр. А. Ніколаєва – 04. – Арк. 34. Зап. автором від Гапонюк А. С. у с. Локниця Зарічненського р-ну Рівненської обл.);

2) захист від нечистої сили (тримають удома й у хліву, запалюють, уперше виганяючи худобу). Наприклад: «Спаляють свічку, і на дверях тут наверху, раз... свічкою хрестика випалюють димком, щоб сатана до хати не лізла» (Архів ДНЦЗКСТК. – Спр. А. Ніколаєва – 05. – Арк. 24. Зап. автором від Палій В. А. у с. Річиця Зарічненського р-ну Рівненської обл.);

3) захист від хвороб або їх лікування (підкурювали під час хвороби: уроку, «рожі», переляку). Наприклад: «Свічечкою подпалюють, мо дитячко шось боїтса чі там злякане тоже накурюють цее свічечкой. Да там, наприклад, вона крєпко помочна, оце як така там свічка, вона Стрічена щітаєтса» (Архів ДНЦЗКСТК. – Спр. А. Ніколаєва – 08. – Арк. 11. Зап. автором від Волошиної О. М. у с. Неділище Ємільчинського р-ну Житомирської обл.).

Отже, у православних українців Полісся, Поділля і Слобожанщини поєднано обидва типи захисту: народний та церковний, які найчастіше застосовують проти нечистої сили, недобррозичливців і «поганих очей». Українці в повсякденному житті приділяють важливе значення захистові індивідуального й сімейного простору. Констатуємо, що засоби захисту мало змінилися, незмінною також залишається їхня семантика та методи застосування. Це актуальна й цікава проблема, однак ми не можемо досконально вивчити символічний захист у повсякденному житті українців через те, що респонденти не завжди охоче «діляться секретами» свого захисту, мотивуючи це тим, що після оприлюднення він втрачає захисні властивості.